

Finalment, però no per això menys important, Colom-Montero analitza la filiació política de Monzó. Tot i que l'independentisme traspuja al llarg de tot el volum, des de mitjans dels anys setanta fins a l'actualitat, l'epíleg que el clou se centra en els anys del procés (2010-2020) i en la posició obertament favorable de Monzó a la independència de Catalunya. El llibre no és gens ambigu i retrata amb fidelitat la posició que Monzó sempre ha defensat.

La monografia de Guillem Colom-Montero és un llibre escrit amb rigor i, des de la seva aparició recent, un volum imprescindible per copsar el pes i la importància que Quim Monzó ha exercit en el sistema cultural català. Esperem que ben aviat es tradueixi al català.

FORMOSA, Feliu: *El gest i la paraula. Assaigs 1969-2001*, Barcelona: Viena Edicions, 2022.

ENRIC GALLÉN

Universitat Pompeu Fabra

enric.gallen@upf.edu

En plena activitat creadora, la dedicació de Feliu Formosa (1934) al teatre (actor, director, traductor), la poesia (poeta, traductor) i la traducció especialitzada en la literatura alemanya, especialment la dramàtica, configuren el perfil d'un home de lletres complet. De 1962 ençà exerceix l'ofici de traductor, car l'«he practicat sense interrupció, al costat de les meves activitats escèniques i de la meua producció literària, les quals es desenvolupen en determinades etapes. Vull dir que la traducció és per a mi la base i el motor d'unes activitats més creatives però també més esporàdiques». («Teatre i traducció», p. 270). Amb aquesta clara declaració de principis, Formosa recull a *El gest i la paraula. Assaigs 1969-2001* vint-i-sis textos o «treballs assagístics», i prescindeix d'«articles, ressenyes i textos breus per a molts programes de mà d'espectacles o exposicions d'art». El llibre consta de cinc capítols. En el primer, «Poesia en present», recull cinc textos sobre els seus referents en la poesia moderna —Trakl, Vinyoli, Goethe, Carner— i assenyala uns models de la poesia catalana que actualment no són ni prou valorats ni estudiats com es mereixen: Pere Quart - Joan Oliver, que amb Salvador Espriu representen entre 1957 i 1967 una ruptura amb el model de poesia representat per Carles Riba. Agustí Bartra i Joan Vinyoli, conreador d'una poesia de l'experiència de pòsit rilkeà, són els altres poetes reivindicats. Per a Formosa, en el marc de la «poesia social», *Realitats* de Vinyoli i la poesia de Gabriel Ferrater s'acaren a una «realitat vista com a immediata, com a font d'experiència sotmesa a una òptica narrativa que suposa una notabilíssima aportació a la nostra poesia actual» («La poesia de Joan Vinyoli», p. 35). El segon capítol, «Del drama a l'escena», presenta vuit capítols relacionats amb el teatre, com l'edició de la *Bibliografia (1951-1985)*, de

Xavier Fàbregas, una anàlisi detallada i minuciosa sobre un estudiós i home de teatre, amb qui va mantenir una estreta relació personal. De la resta, dos textos sobre el teatre català, *L'auca del senyor Esteve*, l'adaptació de la novel·la de Santiago Rusiñol, i el model personal de comèdia burgesa de Joan Oliver des d'una vessant satírica, autor també de *La fam*, un text escrit i representat durant la guerra civil sobre la revolució socialista i les seves conseqüències. El altres sis tracten del seu vessant com a excel·lent coneixedor i traductor de teatre contemporani, començant per Wagner i Ibsen, de qui el teatre posterior aprèn «la tècnica del desemmascarament analític de la culpa passada; l'actitud crítica i la profunda seriositat en el desvetllament de la problemàtica de la vida contemporània» («Ibsen o “el procés judicial al propi jo”», p. 85); *Ubu roi*, d'Alfred Jarry, o la ruptura amb el teatre naturalista; *Lulu*, de Frank Wedekind, que precedeix Bertolt Brecht o Ödön van Horváth i, finalment, *Plaça dels Herois*, el testament teatral de Thomas Bernhard. En el tercer capítol —«De la literatura alemanya»—, tres dels cinc capítols giren entorn de Thomas Mann, i els altres dos, sobre Georg Trakl, un poeta jove estroncat per la mort com Joan Salvat-Papasseit, Màrius Torres o Bartomeu Rosselló-Pòrcel. De Rainer Maria Rilke i la traducció de la *Cançó d'amor i de mort del corneta Christoph Rilke* paga la pena assenyalar les reflexions sobre la traducció en el treball docent amb alumnes universitaris de cara a oferir una traducció que aclareixi els continguts, difícils «a causa del caràcter tremendament el·líptic i poètic de l'original», tot cenyint-se al ritme de l'original i «tenir en compte l'extensió de les frases, els accents d'intensitat, les al·literacions, etc.» (p. 193). El quart capítol es concreta en Bertolt Brecht, de qui Formosa ha dirigit l'edició del seu teatre amb altres col·laboradors en quatre volums (1998-2002). De tot el tractat, el més remarcable és reconèixer com Brecht és encara un estímul per a la renovació formal de la creació escènica, amb peces com *La bona persona de Sezuan*, on

«hi ha gairebé “tot” Brecht. Hi trobem el transfons bíblic: la història de Sodoma i Gomorra, on Abraham no va poder trobar ni un sol just (recordem que Brecht es va impregnar de la Bíblia luterana a la seva infantesa); el contacte amb la literatura i la filosofia xineses (a l'obra hi ha alguna citació textual d'aquest món cultural), la presència de la prostitució que ha de lluitar entre bondat i necessitat de sobreviure (tema de tantes obres anteriors de Brecht), etc., etc.» (*La bona persona de Sezuan* en un nou mil·lenni», p. 217-218).

El cinquè i darrer capítol —«Traduir per dir»— conté quatre textos sobre la traducció teatral. «La incorporació de textos teatrals a una tradició escènica d'àmbit restringit i amb grans ruptures històriques» (1985) és un paper essencial per comprendre la funció del teatre traduït en la nostra cultura, tocada per circumstàncies històriques ben distintes de les de les grans literatures europees. En un segon article transcriu el diari de treball de traduir *El càntir trencat*, de Heinrich von Kleist, i en els altres dos exposa una sàvia reflexió sobre la seva experiència com a

traductor teatral. Quan els escriu (1999, 2001), ha traduït més de seixanta textos dramàtics, trenta de narratius i deu de poètics amb una escriptura bàsicament oral i concisa que té en compte la llengua parlada. Conscient de les manipulacions de la traducció teatral com a fase inicial abans de ser representada, ofereix al lector un reguitzell d'apunts crítics i diferenciats de les traduccions de *Maria Estuard*, de Schiller, i *Pentesilea*, de Kleist, i de les de Bertolt Brecht, Tankred Dorst, Heiner Müller, Botho Strauss, Franz Xaver Kroetz o Thomas Bernhard. Tot plegat perfila un sòlid bagatge intel·lectual i la vocació d'un escriptor-traductor que no menysté el contacte amb la teoria de la traducció, que li serveix per confirmar la trajectòria del seu treball. Per a ell, «la majoria de les grans traduccions literàries de la història han estat realitzades per persones que provenen del camp de la creació i que d'aquesta activitat primordial els prové la capacitat indiscutible de recrear textos escrits en altres idiomes, uns textos amb els quals tenen molt sovint alguna mena d'afinitat com a creadors» («Teatre i traducció», p. 270). És el cas de Feliu Formosa, per a qui la traducció és alhora un ofici de viure i un acte de creació literària.

SIMBOR ROIG, Vicent: *Al voltant de la narrativa catalana contemporània*, València, Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, PAM, Departament de Filologia Catalana (UV); «Biblioteca Sanchis Guarner» 96, 2021.

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya
 jcampsar@uoc.edu

No es pot deslligar *Al voltant de la narrativa catalana contemporània* de la jubilació de Vicent Simbor com a catedràtic de literatura catalana contemporània de la Universitat de València. El volum, a manera d'homenatge, consta de setze articles escollits personalment per l'autor de la que ha estat, amb tota seguretat, una de les seves línies d'investigació més productives: la narrativa del segle xx. L'encapçala un pròleg de Ramon X. Rosselló que repassa la trajectòria acadèmica de Simbor, acompanyada d'unes impressions personals i d'una reivindicació de les humanitats.

La primera part, «Els inicis de la narrativa del segle xx: 1900-1939», la configuren sis articles. Els dos inicials estan dedicats a *Solitud*, la novel·la emblemàtica del modernisme català; una obra que es troba a la cruïlla entre el model naturalista-realista i les noves propostes simbolistes-decadentistes. Al primer, «El narrador a *Solitud*», Simbor se serveix dels estudis de Gérard Genette per a mostrar els procediments emprats per Víctor Català per a construir una veu narrativa i una focalització interna, centrada en la Mila, adients per a exposar la crisi traumàtica que menarà la protagonista fins a l'autoconeixement final. En el segon, «*Solitud*,